

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 2: 62 - ENTERING CHURCHES AND MOSQUES - PART 2 OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2023

- In Part 1 we saw three primary positions in the Rishonim on Christianity:
 - The Rambam rules that Christianity is idolatrous. This certainly applies to Catholicism and probably Trinitarian Protestantism.
 - Tosafot appear to rule that Christianity is not idolatrous for non-Jews. However, Tosafot may be read differently and could in fact understand that Christianity is idolatrous.
 - The Meiri apparently rules that Christianity is NOT idolatrous.
- Is it ever permitted to enter into places of worship of other religions? Does the purpose of the visit make a halachic difference? E.g.
 - For a ceremony - e.g. wedding/funeral of a co-worker.
 - For 'Darchei Shalom' - e.g. community leaders at national events.
 - As a tour guide.
 - For the purpose of study - music etc.
 - For interfaith purposes.
 - For a concert/exhibition.
 - To admire architecture/art.
 - To vote if a polling station is on church property.

A] ENTERING CHURCHES - PROHIBITIVE RULINGS

A1] ABSOLUTE PROHIBITION

1. לפי שאין מותר בשום פנים להיכנס לעיר שיש בה עבודה זרה, וכל שכן לדור בה, וכל שכן לסחור בה ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה צומה, רלוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בצוונה, וכל שכן לדור בה. אבל ה' מסרנו צדיקה עד שנדור צעריהם בעל כרחנו, לקיים ייעודו הרע 'ועצדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עז ואצף'. ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עלמנו, שכמעט אסור להציע בו, וכל שכן לקרב אליו, וכל שכן להיכנס אליו!

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עבודה זרה פרק א משנה ד

The Rambam states that, ideally, a Jew should not even enter a town with a church. However, we are forced by exile to do so. It is nevertheless prohibited to enter or even come close to a Church and perhaps even prohibited to look at it!

2. תני' עיר שיש בה ע"ז חולה לה מותר כו' מהו לילך לשם כו'. פירוש לפקח צעסקיו בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום. פרש"י ז"ל משום חשדה דחשדי ליה דחזיל למיפלה לע"ז. ועטם נכון הוא דהא בגמרא אמרינן דחיישינן לחשדה ואפי' במקום סכנה כגון דלחי מיהא דאי לא שתי מאית. והיא בכלל אצזרי ע"ז שיהרג ואל יעבור! ולפי זה אסור ליכנס לבית ע"ז במקום שאין רגילין בגוים ליכנס לשם אלא לנורך ע"ז בלבד ...

חידושי הריטב"א עבודה זרה יא:

The Ritva rules that entering a place of avoda zara (or a road that only leads to there) is prohibited due to chashad (suspicion) - since people may assume that the person is worshipping there. He also classifies this as 'avizreihu' (ancillary) to idolatry and, as such, the prohibition is 'yehareg veal ya'avor' - one must die rather than do it!

3. א כתב הרמב"ם צפ"י ואם העיר דינה כן ק"ו בית עבודה זרה כוכבי' עלמה שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכ"ש ליכנס בו ע"כ. ב ... כ' הטור בשם הרשב"א דאפשר חפילו על עסקי רבים ואפילו על פיקוח נפש אסור ליכנס בו כדאמרינן גבי מעיין ע"כ. אבל הר"ן חולק דבסכנת נפשות שרי, דלא דמי למעיין דנראה כעובד משא"כ הכא שאינו נראה אלא כהולך לעבוד. ואפשר עוד דאף צמעין היבא דאיכא סכנה ודאי שרי כיון שאינו אלא משום מראות העין עכ"ד.

ש"ך יורה דעה סימן קמט ס"ק א-ב

The Shach (17C commentary on Shulchan Aruch) quotes the wording of the Rambam as halacha and prohibits entering a church. The Shach also quotes the views that entering a church would be prohibited even in the event of danger to life, but concludes that this is not the case.

- The prohibition is chashad¹ and is presumably rabbinic² in nature.

4. יהודי אחד הלך בחצר ע"ז. כשיצא שמע בת קול שאמרה (מלכים א' יד:ט) וְאַתָּי הַשְּׁלֶכֶת אַחֲרַי גִּנְדָּהּ והתענה כל ימיו. איש אחד הלך בבית ע"ז ונתחרט ושאל לזקן להורות לו מה לעשות. אמר לו באותו יום בכל שנה תתענה. וכן עשה.

ספר חסידים ס' תלה

The Sefer Chasidim (13C N. Europe) brings a story of a person who went into a Church courtyard and fasted regularly for the rest of his life!

A2] PIKUACH NEFESH?

5. מי שנתחייב מיתה מותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו.

שר"ע יו"ד קנו סעיף ג

The Shulchan Aruch rules (like the Rosh) that one MAY enter a pagan temple if needed to save one's life.

6. ישראל שהיה קרוב למלכות וצריך לישב לפני מלכיהם והיה לו גנאי לפי שלא ידמה להן הרי זה מותר ללבוש במלבושיהן ולגלח כנגד פניו כדרך שהן עושין.

רמב"ם ע"ז יאג

The Rambam rules that, although there is a Torah prohibition - chukat hagoy - for a Jews to dress like a non-Jew, those Jews who are 'close to the government' may do so.

7. ואם תאמר כיון דמדאורייתא אסירי הכך מילי, ומילקי נמי לקי עליהו, היאך היה כה ציד חכמים להחיר איסור תורה לקרובי המלכות! ויש לומר דמשום הלל ישראל יש כה צידם להחיר דכשיש ישראלים קרובים למלכות עומדים צפוף לצטל הגזירות.

בית יוסף יורה דעה סימן קעז דה מי שקרוב

The Beit Yosef asks how the Rabbis could allow a Torah prohibition to be overridden just because someone was close to the government!?! He answers that such people could potentially save the Jewish nation in times of crisis.

8. It is extremely important to understand what Bet Yosef claims as a matter of halachah. Of course, it is permissible to violate almost any area of halachah in order to save those in immediate, life-threatening danger. This much we know. But halachah also recognizes that, sometimes, the only way to save those in danger is through a long-term prophylactic strategy. For example, one's long-term involvement is necessary in certain types of politics to allow a person access and influence in a time of need. In many of the most crucial areas of politics, if one is not close all the time, it will be impossible to become close when a need arises. Thus a Jew may join the government service and wear, despite the Torah prohibition, gentile clothes every day, for decades, so that if a day comes when he can save G-d's chosen people, he is already wearing the right clothes, and is in the right place, at the right time. This conduct is mutar. The Shulchan Aruch YD 178:2 quotes this halachah directly, and as far as I know, no one significant argues with this formulation. The Taz and the Levush limit the allowance to sins that are not explicit in the Torah. For example, eating treif would be excluded, but going into a church (a rabbinic prohibition) would be acceptable under this principle. That rationale, I am sure, explains why many a chief rabbi⁴ has attended events in churches (which is what Westminster Abbey is) and why Rav Shear Yashuv Cohen was sent to the funeral of the pope (which is a Catholic Mass). These are not isolated incidences; history is replete with similar examples.

Letter to the RCA by R. Michael Broyde⁵, 2009

1. The Shach uses the language 'ma'arit haayin' but presumably means chashad. We saw in Part 1 that there is an important difference between these two concepts. Chashad is a rabbinic prohibition which applies where someone is performing a permitted act which looks to others to be prohibited, and other people will assume that they are transgressing. Ma'arit haayin is the opposite case - where someone is performing a permitted act but which others mistake for something prohibited. Since the person is observant and others assume that they would NOT break halacha, they mistakenly understand the prohibited action to be permitted! A classic example is where someone uses non-dairy creamer after a meat meal and others understand it to be milk. Chashad would be where others assume that the person is breaking halacha and eating milk straight after meat. Ma'arit haayin would be where others concluded that it was permitted to eat actual milk after meat.
2. According to the Ritva and those who rule that the prohibition is yehareg ve'al ya'avur, the prohibition appears to min haTorah. Alternatively, they may be ruling that a rabbinic prohibition could carry the status of yehareg ve'al ya'avur.
3. This is from the prophecy of Achiya HaShiloni to the wife of Yeravam concerning God's rejection of her husband. The full verse (Melachim I 14:9) reads "And you have done worse than all that were before you and you have gone and made for yourself foreign gods and molten images to anger Me, and you have cast Me behind your back."
4. There is a long history of British Chief Rabbis attending Church services on matters of State. Rabbi Broyde quotes many relating to Lord Jakobovitz but the same can be said of Lord Sacks and previous incumbents - Rabbis Adler, Brodie and Hertz - see below.
5. Hakira Journal Vol 8 p.56.

A3] CONTEMPORARY RULINGS

9. משחקי ילדים באולם השייך לתיפלה דעכו"ם ובדבר לשחוק ילדים בשחוק כדור באולם השייך לתיפלה דעכו"ם **ודאי אסור** אף שאין שם צורות **דהרחק מעליה דרכך** כתיב - זו מינות (ע"ז יז). והמסיתים והמדחיים הא הם הרבה ונמצאים שם ביותר. ואדרבה יש ללמד להילדים שיתרחקו משם ושהוא מקום משוקץ ומתועב. ואף שצריך זה לאיזו ת"ת אין להתיר וביותר כסף ישיגו איזה מקום.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מ

Rav Moshe Feinstein prohibits the use of Church property even where a Talmud Torah needed to rent an area for sports. On the contrary he rules that children should be encouraged and educated to steer clear of churches wherever possible.

10. **שאלה:** האם מותר ליהודי לבקר בכנסייה של נוצרים?

1 **תשובה:** במסכת עבודה זרה ... מבואר, שיש איסור אפילו להתקרב לפתח הבית של עבודה זרה והרמב"ם בפירוש המשנה כתב וכן דעת הרשב"א ... וכן כתב בחידושי הריטב"א ... וראה עוד בתשובת הרא"ש ... ובטור ושלחן ערוך. והנה מבואר ברמב"ם (סוף פרק י"א מהלכות מאכלות אסורות), שהנוצרים עובדי עבודה זרה הם, וממילא דין כנסייתם כבית עבודה זרה ממש, ולכן ברור מאוד שאסור לבקר בכנסיית הנוצרים.

2 ... כתב הרמ"א בהגה אורח חיים (סימן קנ"ו), שבני נח לא הוזהרו על השיתוף. ולכאורה אם הדברים כפשטן, אין בכנסייה שלהם דין בית עבודה זרה, שהרי הם משתפים שם שמים ודבר אחר. אולם בשו"ת נודע ביהודה כתב טעות הוא בידם וכעין דברי הנודע ביהודה כתבו בשו"ת שער אפרים בשם הגאון מהר"ם בעל חלקת מחוקק, ובשו"ת מעיל צדקה. והגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה הבין הדברים כפשטם, שאין בן נח מצווה על השיתוף

3 ובשו"ת בנין ציון חלק א' (סימן ס"ג) נשאל, אם מותר לקנות בית ששימש לכנסייה של נוצרים על מנת להופכו לבית כנסת לתורה ולתפלה. והשיב לאסור, שאף על פי שבני נח לא נצטוו על השיתוף, ולא נשתמשו בכנסייה לשם עבודה זרה ממש, מכל מקום הרי התפללו בה לאליל שלהם, והאומר לעבודה זרה 'אלי אתה' והמקבל לאלוה אפילו שלא בפניו נחשב לעובד עבודה זרה. ועוד שמה שבני נח אינם מצווים על השיתוף לא יועיל הדבר לישראל שמצווים על השיתוף, ולגבי ישראל נחשבים כעובדי עבודה זרה ממש.

4 ואני תמה על הגאון מהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה (חלק יורה דעה סימן ק"ע), אשר נטה קו להקל בנידונו, משום שאליל שלהם לא נחשב עבודה זרה. ודבריו נפלאו ממנו שהרי מבואר בדברי הרמב"ם (סוף פרק י"א מהלכות מאכלות אסורות) שעבודת הנוצרים היא עבודה זרה. וכן פסקו הפוסקים.

5 ושוב ראיתי להגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר חלק א' (סימן נ"ג אות ג') שהרבה להשיב על דבריו בזה, והביא גם כן דברי הרמב"ם וכו', והעלה דחשיבא עבודה זרה ממש ורבינו יהודה החסיד בספר חסידים

6 ... וכתב מרן החיד"א בספר ברית עולם (סימן תל"ה), בשם מר זקנו הגאון רבי אברהם אזולאי, מחבר הספר חסד לאברהם, שהנכנס לבית עבודה זרה הרי הוא בכנפי הסטרא אחרא של הטומאה ומטמאים אותו מעט מעט. ולא ידע כי בנפשו הדבר וכן פסק הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת חיים ביד שהדבר ברור בתלמוד ובפוסקים שאיסור חמור הוא להיכנס בבית תפלתם.

7 ... והגאון רבי דוד זילברשטיין בספר שבילי דוד (סימן קנ"ד) פסק שאיסור כניסה לכנסייה של נוצרים הוא איסור תורה. ולכן אין להתירו במקום שיש חשש איבה, פן ישנאו אותנו הגוים על כך. והגאון רבי אליעזר דייטש בשו"ת פרי השדה (חלק ב' סימן ד) נשאל על אודות אנשי צבור יהודים שנועדו ביום הזכרון של אחד משרי המדינה ונכנסו לבית תפלתם לטקס אשכבה. והשיב שאין ספק שעברו על איסור חמור שיש בו שורש העון של עבודה זרה, שאפילו במקום איבה אין מקום להתירו כלל. ואוי לדור שכך עלתה בימיו לעבור על עון גדול כזה, ובודאי שצריכים כפרה, ועליהם לחזור בתשובה גמורה, והש"ת יסלח להם כי לכל העם בשגגה. ע"כ. וכן פסק הגאון רבי עובדיה הדאיה בספר ישכיל עבדי חלק ח' (סימן כ' אות מ"ו)

8 **בסיכום:** הדבר ברור שאסור בהחלט לבקר בכנסיות של נוצרים. ועל מדריכי תיירות להשמר ולהזהר מאוד לבל יכשלו ולא יכשילו יהודים המבקרים בישראל להובילם אל כנסיות הנוצרים

שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן מה

Rav Ovadia Yosef unconditionally prohibits entering a church - even where failure to do so could cause enmity towards the Jewish community, and certainly for reasons such as parnasa (eg a tour guide) or personal interest.

• In 1948 Rav Ovadia, then acting as Deputy Chief Rabbi in Egypt, was put under pressure by the Chief Rabbi to attend a funeral of a senior Christian diplomat. Failure to attend could, it was argued, cause a major diplomatic incident. He refused to go and no incident was caused.

• Rav Ovadia permitted someone to install air conditioning to a church, but NOT if it required them to go into the church.

11. איסור ליכנס לכנסית הנוצרים פשוט שליכנס לכנסית הנוצרים שהוא מקום שעובדים ועושין תפלותיהם שאסור אף ליכנס רק להביט בצורות שהיו ידועין שרק לנוי נעשו ... ודין החצר - הוא חצר שאין שם כלום - והנידון הוא רק מפני החשד. שלכן כשדרך עובר בו למקום אחר מותר. וגם הא שכתבו התוס' דצורות לנוי מותר הוא דוקא לנוי בעלמא כאנדרטא של מלכים וצורות שבמטבעות ותמונות שבבתים, אבל אם נעשו לנוי הע"ז ובית הע"ז אסור בהנאה כמו הע"ז ... וכל הצורות הנמצאים שם כולם אף אלו שלא נעבדו נעשו לנוי להע"ז ולבית הע"ז שזה אסור.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קכטו:

Rav Moshe Feinstein also prohibits entry into a church. He also rules that art in a church which is intended to beautify the church also has a halachic status of items used for avoda zara, even if they are not worshipped. As such it is prohibited to gain any benefit from them.

- Rav Feinstein however permitted an architect to draw up plans for the building of a church.

12. **שאלה.** אם מותר ליכנס לכנסיה או מנזר או מסגד וכן לחצרותיהם. השאלות הן: האם מותר להכנס בטיול לכנסיה, רק לצורך ביקור אומנותי, דהיינו לשם התרשמות מהאומנות שבכנסיה? האם יש הבדל בין כנסיה לבין מנזר בו אין צלמים?
תשובה וכותב ע"ז הרמב"ם בפיה"מ וז"ל ... למדנו דברים ברורים מדבריו הקדושים האלה של הרמב"ם ז"ל שהדבר פשוט כביעתא בכוחא שאסור ליכנס לבית עבודת כוכבים. ולא עוד אלא שאסור אפילו כמעט לראותו. וזכורני עוד מימי קטנותי דכשהיו צריכים לעבור על יד כנסיה מובהקת שלהם היו המבוגרים מאיצים בנו לא להסתכל לשם ולמהר לעבור ובדרך המהירות
ובנוגע אם מותר ליכנס לחצר ולישב לנוח ברור שאסור ליכנס לחצר כדי להשקיף על הנוף.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן צא

The Tzitz Eliezer wrote a teshuva about entering churches to see art etc. He prohibits it explicitly and raises examples from his youth in Yerushalayim when the children were quickly ushered past churches and warned not to look at them!

13. עיקר העבודה זרה הוא **הגישום של האלוקים** ... כל זה בנצרות הקאתולית והאורתודוקסית והאנגליקאנית. אבל מאז לוותר נטשו הכנסיות הפרוטסטנטיות את הסיגוד לצלמים ... אזי אפילו דמות האיש על הצלב אינה עבודה זרה מכל מקום רוב הקנסיות הפרוטסטנטיות מאמינות בשילוש ומקיימות פולחן המא"ס וכיון שמקבלין עליהן את ישו לאלוה אסור להיכנס לבית תפילתם. ורק היוניטאריאנ"ס ומקצת אחרים אינם מאמינים באלוהותו של ישו, וכנסיות שלהם אינן בתי ע"ז ומותר להיכנס לתוכן שלא בשעת תפילתם כמו שמותר להיכנס למסגד. אלא שאין לעשות כן משום החשד כי העולם אינו מבדיל בין כנסיה לכנסיה.

שו"ת בני בנים גילה

Rav Yehuda Henkin rules that it is prohibited to enter any Trinitarian church. Entering a Unitarian church is theoretically less problematic, since they do not believe in the Trinity or in the corporeality of God. But this is still practically prohibited due to chashad since others will not distinguish between different types of church.

- Rav Dovid Cohen prohibited attending President Reagan's funeral.
- Rav Soloveitchik ruled that it was prohibited to watch JFK's funeral on TV - "just as it is prohibited for a Jew to enter a church, so too is it prohibited to bring the church into his home."
- Senior YU poskim⁶ (including Rav Schachter and Rav Willig) upheld this and have ruled that it is prohibited to watch any religious ceremony on TV (eg the papal funeral or Royal wedding).
- Kof-K have a comprehensive article with contemporary psakim (mostly prohibitive) on dealings with churches, mostly from Rav Moshe Feinstein and from Rav Belsky. It can be found at <https://www.kof-k.org/articles/040308030457W-34%20Contemporary%20Avodah%20Zara%20Issues.pdf>
- Included in the prohibitions listed there is a prohibition to listen to any music played in a church (even if recorded⁷).

B] ENTERING CHURCHES - MORE PERMISSIVE APPROACHES

- Is it ever legitimate to rely on Tosafot or the Meiri? As we saw, the position of Tosafot is not clear and they may rule that Christianity is indeed avoda zara, even for non-Jews. Furthermore, the rulings of Tosafot applied to business relationships with Christians and did NOT permit actually entering a church.
- As for the Meiri, this has been rejected by almost all mainstream poskim.⁸

6. See <http://www.torahweb.org/torah/special/2005/papalFuneral.html>

7. It does not specify if the music was part of a religious service or simply played at a concert in a church.

8. For a thorough analysis of the Meiri and other halachic approaches see an excellent article by J. David Bleich in Tradition Journal 44:2 p73, in particular p 79 ff. Rabbi Bleich

- However, there are many reports over the last 150 years of different rabbis entering churches and even attending services.⁹

14. This liberal attitude towards secular culture took forms in German Orthodoxy that were inconceivable in eastern Europe. One memoir tells of the excursions of high school students that the Orthodox Rabbi Joseph Carlebach¹⁰ (who was a bit more liberal than the Breuer family) led to the Rhineland. "He spent a full day with the boys in the Cathedral of Cologne, expertly explaining every detail of the statues, the glass windows, the ornaments, and the intricacies of the Catholic faith and ritual; but I was not allowed to participate, being a Cohen who may not be under the same roof with a corpse or with tombs."

Footnote 25: Haim H. Cohen, "Joseph Carlebach," YBLI 5 (1960), p. 66. Cohen continues: "I relate this episode because I think it is significant for the portrait of the man: on the one hand the freedom from preconceived notions of the inaccessibility of non-Jewish places of worship and non-Jewish ritual art; and on the other hand the strict and unbending adherence to the letter of the Jewish law When questioned about the manifest discrimination between the injunctions he honored¹¹ and injunctions he disregarded, he would readily reply that the prohibitions relating to non-Jewish places and articles of worship applied only to heathen and not to theistic religions, and than any later extensions of the rule were prompted by the then justified fear of conversion to Christianity... a fear that ... no longer existed."

Frankfurt on the Hudson, Steve Lowenstern¹², p. 153

15. And if one were concerned about the beauty, etc. of the churches – there is no question that the Jewish people have already conquered the desire for avodah zara many generations ago. In particular this is true regarding Christianity, from which we have suffered over hundreds of years – it is obvious that the vast majority of the people do not feel even a hint of an inclination in its direction. The situation was completely different in the Middle Ages. Jews at that time were under constant pressure from the Church to convert. Through conversion to Christianity they would have been able to escape persecution and killings. In such a situation, it was possible to understand that Jews in those days who visited churches would have been – even unwittingly – exposed to constant seduction, and similarly there was a concern that they would be influenced by the glory and wealth of the Church. Today the situation is completely different. It is only a tiny minority of the Jews who find any value in Christianity, for example, the terrible group "Jews for Jesus" in the United States. Jews today are not influenced at all from the glory and the icons in the churches. It is exactly that glory and all that is connected to it in modern life that is an abomination to them ...

Teshuva of Rav Eliezer Berkovitz, 1985¹³

16. מכל הטעמים הנ"ל נדמה לי שאין שום חשש איסור לבקר במקומות הקדושים של הנוצרים מתוך התענינות היסטורית, או אומנותית או מדעית, ומכ"ש בא"י

שם - תשובה של ר, אליעזר ברקוביץ¹⁴

Rav Berkovitz permits entering churches for academic research or artistic investigation.

17. סובלנות הפולחן של הנוצרים בנוגע לקיום הפולחן שלהם. הנה בנוגע לפרוטסטנטים מכיון שבאופן היותר גרוע אין אמונתם אלא אמונה של שיתוף ואין להם אנדרטות בפולחנם אלא השתי והערב בלבד, וזה ברור שאינו אלא סמל לזכרון ולא נעבד. אבל גם הקאטולים ידוע לנו שאינם עובדים לאנדרטות בתור אלהות אלא בתור הערצה לאישים שהתמונו מציריותואם. כי ודאי שאנו מצוים להתרחק מלהכנס למקומות התפלה שלהם כשם שאסור לנו השיתוף, וכן כל אביזריהו של השיתוף להחרק תכלית הריחוק. אבל כאן השאלה אם אנו מחוייבים למנוע את הפולחן הזה בכח במדינה היהודית. וכלפי זאת אני אומר שלא נחטא כנגד תורתנו הק' אם נסבול את קיומו, הואיל ואינו ברור שמוטלת עלנו מצוה זו מן התורה. וכיון שזה ספק, אפילו יהא זה ספק דאורייתא, בשעת הדחק גדול כזה לכל עם ישראל, נסמוך על רבינו הגדול ז"ל שספק מן התורה לקולא, ואיסור שאינו של תורה מתירים מפני איבה ... וכלום אפשר איבה גדולה מזו שתעלה חימה וקצף ושנאה עזה בכל מדינות הנוצרים!! וג' שסוף סוף העבירה על מצוה זו היא בשוא'ת לא בקום ועשה. וע'כ ברור לדעתי שאין כאן עון אשר חטא מצד הציבור בסבלם את הענין הזה, אפילו אם לא היה תנאי מפורש מצד האומות.

הרב יצחק אייזיק הלי הרצוג, זכויות המיעוטים לפי ההלכה, תחומין כרך ב'

understands that the Meiri's permissive approach to Christian theology is in fact based on a non-Trinitarian then-heretical belief which he had been taught at the time.

9. Prof. Marc Shapiro lists many of these in an article in Milin Havivin IV (2008-2010) Hebrew section pp 43-50, available at <http://library.yctora.org/files/2016/09/Milin09-Heb-V4-Shapiro-Marc-Entering-into-a-Church-Eliezer-Berkowitz.pdf>

Rabbi Bleich also lists in detail many of the accounts of rabbinic leaders who went to churches - see his article in Tradition ibid p 95 ff

10. See Rabbi Bleich's analysis (ibid) of the reliability of Haim H Cohen's account, and the level of halachic erudition of Rabbi Joseph Carlebach.

11. In this case he was strict on the issue of tumat ohel for Cohanim, even where the bodies were non-Jewish. Haim Cohn also writes (*Joseph Carlebach*, Leo Baeck Institute Year Book 5 (1960): "He spent a full day with the boys in the Cathedral at Cologne, expertly explaining every detail of the statues, the glass windows, the ornaments, and the intricacies of the Catholic faith and ritual; but I was not allowed to participate, being a Cohen who may not be under the same roof with a corpse or with tombs, lest he become impure; and although, according to the letter of the Law, it is only the Jewish dead the contact with whom renders impure, and not the non-Jewish dead, still Carlebach held that the least possibility that among the dead buried in the cathedral may have been a person of Jewish origin (even though ultimately converted to Christianity), sufficed to make the place taboo to me."

12. *Frankfurt-on-the-Hudson: The German-Jewish Community of Washington Heights 1933-1983*, Steven M Lowenstein, 1989 Wayne State University Press.

13. Published by Prof Marc Shapiro and available in full at <http://library.yctora.org/files/2016/09/Milin09-Heb-V4-Shapiro-Marc-Entering-into-a-Church-Eliezer-Berkowitz.pdf> - Heb section p 46.

14. R. Berkovitz's arguments are refuted strongly by Rabbi Bleich in his article (ibid).

Rav Herzog prohibited entering churches. However, on the issue of permitting their continued existence in Eretz Yisrael (as a question of perpetuating avoda zara in Israel) he was prepared in a situation of great need to rely on Rav Kook and the Meiri. Even according to the stricter opinion of the Rambam and others, he considers Christianity today to be a 'safek' of avoda zara and in this situation is prepared to rely of the view of the Rambam that even a safek deoraita is only prohibited derabbanan, and thus permitted in this case! He did NOT however rely on the Meiri or any other opinions to permit a Jew to enter a church.

18. Evangelical churches do not have icons or statues and it is certainly permissible to enter Evangelical churches. Catholic and most Protestant churches do have icons as well as paintings and sculptures. If you enter the church in order to appreciate the art with an eye towards understanding Christianity and the differences between Judaism and Christianity so that you can hold your own in discussions with Christians, then it is permissible. Participating in a church religious service is forbidden unless it is for learning purposes or unless it would be a desecration of God's name if you don't attend, as in the case of Chief Rabbi Sack's attendance at Prince William's wedding.

Rav Shlomo Riskin - from the Ohr Torah Stone website¹⁵

19. **Fellow RCA Members,**

The RCA recently issued a press release critical of my participation at the National Cathedral on the morning after Barack Obama's inauguration. I write to explain why I did participate in this service, even though it was in the National Cathedral, an Episcopalian Church.

First, I am very much in agreement with the RCA's view, derived from the writings of the Rav zt"l opposing interfaith dialogue and theological compromise. Indeed, I have been in the rabbinate more than fifty years, and I have never participated in such an event. I followed these guidelines throughout my tenure as President of the now defunct Synagogue Council of America. Nevertheless, I felt not only that it was permitted to participate in this event, but proper for someone in the responsible Orthodox rabbinate and, indeed, necessary.

Herewith, my explanation for my colleagues:

This event was not an interfaith dialogue or meeting. It was an invitation from the new President of the United States - a man of incredible importance to the fate of our holy community in the land of Israel and here - to meet him in prayer. Many clergy were invited, and I felt that the interests of our Orthodox community would be hurt if no one from our community participated.

The Shulchan Aruch notes in YD 178:2 that a person who needs to be close to the government may wear even the Torah-prohibited garments of a gentile in order to represent the Jewish community well. The prohibition to enter a church is grounded in the appearance of impropriety, rather than an actual impropriety - indeed, wearing garments of gentiles is a Torah prohibition and this is generally thought to be a rabbinic one.

It is well known that many Chief Rabbis of England have gone into Westminster Abby when summoned¹⁶ there by the King or Queen, and many other great rabbis have done the same to represent our community. The Chief Rabbis of Israel have engaged in similar activities, and, most recently, the Chief Rabbi of Haifa, Rabbi Shear Yashuv Cohen was involved in similar activities. In fact, he attended the funeral of the late Pope, John Paul II.

Rabbi Michael Broyde told me that he was once asked by the Israeli government to represent the government of Israel on a very serious matter at an event in a church during a time of worship. He spoke to the Tzitz Eliezer about this issue, and the Tzitz Eliezer told him directly that if it was a matter of significant importance to the Israeli government, then he should go wearing his kipa and looking as rabbinic as he could.

Of course, such events are few and far between, and, in most situations, I and other RCA members would never participate in such events. But, I feel that Orthodox participation in this important national event, and the opportunity to say a few words directly to the President of the United States and begin to develop a relationship with the most powerful man in the world is a chance that our community can ill afford to miss.

15. See <https://kavanah.blog/2011/06/05/jews-entering-a-church-rabbi-riskin-answers/>. It seems that this page is no longer on the OTS website. The Israel Chief Rabbinate was asked about their position on entering churches and reaffirmed the classic position that it is prohibited to enter churches at all times unless there is danger to life - see <http://jewishisrael.ning.com/page/letter-from-the-office-of-the> for a copy of the letter from the Rabbanut.

16. See the Appendix for a copy of the invitation/summons to the coronation of King Charles III

Indeed, when I spoke to President Obama, I thanked him for his support of Israel and I urged him to remember the unforgettable statement he made in Sderot, where he said, "If anybody would shoot rockets into my house while my daughters were sleeping, I would do anything in my power to make sure they wouldn't do it again". The President responded with a clear assent. Maybe this will save a life or two in the future and maybe it will not; but I felt this was not an assignment I could – or should – turn down.

Rabbi Haskel Lookstein

letter from R. Haskel Lookstein to the RCA Jan 2009¹⁷

- Dayan Gershon Lopian in London permitted a Family Week group to daven in a Quaker Meeting Room.
- R. Shlomo Riskin permits speaking in Evangelical churches.
- As mentioned above, British Chief Rabbis have a long history of attended church services¹⁸.

C] ENTERING CHURCH PROPERTY FOR OTHER REASONS

20. הגה: חזר של עבודת כוכבים – י"א דדינו כעיר של עבודת כוכבים וזמן שאין העובדי כוכבים מתקבלים שם לתרפותן מותר ליכנס שם. וי"א דזכר ענין אסור אם אין דרך עובר בו למקום אחר. אבל כשדרך עובר למקום אחר עלמא מותר. וכן המנהג פשוט לילך דרך אותו חזר למקום אחר. ומ"מ מדת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמט

Using church property (but NOT the sanctuary) as a cut through (ie where clearly for a reason unconnected with the worship at the church) should be avoided but is permitted.

This has applications to using Church car-parks, Church halls for voting, installing computers etc. According to the Rema, although this is permitted, it would be better to avoid this if possible – ie to get an absentee ballot.

D] MA'ARIT AYIN/CHASHAD

21. פרצופות המקלחות מים בפני עבודת כוכבים, לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים. הגה: י"א דכל שאינו אסור אלא מפני מראית העין, כגון זדין זה, אם יש סכנה דדבר כגון אם ימות אס לא ישתה, מותר לשחות ואין צוה משום יברג ואל יעבור. שרים או כהנים שיש להם לורת עבודת כוכבים צגדיהם, או שנושאים לורת חמה לפניהם כדרך הגמונים, אסור להשתחות להם או להסיר הכובע לפניהם, רק כדרך שאינו נראה כמו שנתפזרו מעותיו, או שיקום לפניהם קודם צואם. ... ויש מקילין דדבר הואיל וידוע שגם העובדים עבודת כוכבים אינם מסירים הכובע או משתחווים לעבודת כוכבים רק להשר ... וטוב להחמיר כסצרא הראשונה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנ סעיף ג

One of the key issues in interaction with Christianity is chashad - giving the impression that one is bowing to an idol or taking part in a ceremony. As such the Shulchan Aruch prohibits certain activities which look like worship of idols - drinking from the tap of a statue-fountain, bowing down to royalty or dignitaries who are wearing idols. Nevertheless, these activities are not yehareg ve'al ya'avur and they may also be permitted in certain situations.

E] BENEFITING FROM THINGS ASSOCIATED WITH IDOLATRY

22. אסור לשמוע כלי שיר של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים, כיון שנהנה בראייה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמב סעיף טו

Listening to music or enjoying art associated with idolatry is prohibited.

23. ומכאן איסור מפורש לנכנסים לזתי עבודת כוכבים לראות צווייהם.

ברכי יוסף שם

Some poskim learn from this a prohibition on entering a place of idolatry to enjoy the art.

17. The entire correspondence between R. Lookstein, R. Michael Broyde and R. Kenneth Auman is reproduced in *Entering a Sanctuary for Hatzalat Yisrael*, Michael J. Broyde and Kenneth Auman, Hakira Journal Vol 8 p.53, available at <http://www.hakirah.org/Vol%208%20Broyde.pdf>

18. The precedent was set by Rabbi Herman Adler at Edward VII's coronation at Westminster Abbey on (Shabbat) Aug 9 1902. Shabbat Services finished early to allow him to walk there. This year, the Chief Rabbi davened early to be able to attend the coronation.

F] MOSQUES

24. (ד) ומה שכותב כבו' שהרב מן ההר שליט"א אמר לו משמי שלכל בית של דת אחרת יש דין של בית ע"ז וגם למסגד. ושואל אותי אם זה נכון ומה מקור לכך. הנה אמנם כן נכון הדבר, וחילי דידי מדברי חדושי הר"ן (בסנהדרין דף ס"א ע"ב ד"ה יכול), שכותב וז"ל: ולמדנו מכאן שהקדשים של כותים וגם המשוגע של הישמעאלים אע"פ שאין טועין אחריהם לעשותן אלהות, הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלהות דין ע"א יש להן לכל דבר איסור של ע"א. שלא בהדור לבד הם משתחווים לפניהם שאין הדור למתים אלא כענין עבודה של אלהות היא עבודתן עכ"ל. הרי למדנו מפורש מדברי הר"ן דגם לעבודת הישמעאלים והשתחוויתם לנביא השקר שלהם דין ע"א יש לקדשיהם לכל דבר. וא"כ ברור לפי"ז שגם בית המסגד שלהם שבו הם מבצעים עבודתם יש לו ג"כ דין של בית ע"א לכל דבר ואסור ליכנס לשם.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן צא

The Tzitz Eliezer rules like the opinion of the Ran that any independent organized religion created by non-Jews is equivalent to avoda zara. The Ran understands that non-Jews should worship God as one of the 7 Noachide Laws, rather than through an independent religious system. As such, the Tzitz Eliezer prohibits entering a mosque on the grounds that worship of Islam is equivalent to avoda zara.

25. ומעתה נראה שהמסגדים של הערבים אין להם דין בתי עבודה זרה ומותר להכנס בתוכם וא"כ הוא הדין שמותר להתפלל במסגד של הערבים וא"כ גם במסגד של ערבים שאין שם ע"ז ותפלתם להשית ביחוד שאין בו דופי אין שום איסור להתפלל שם. וכן ראיתי לכמה גאונים וצדיקים שהיו מתפללים בתוך המסגד של מערת המכפלה ועד עכשיו יש שם בהכ"נ קבוע לתפלה לאחינו תושבי חברון וקרית ארבע.

שו"ת יביע אומר חלק ז-יו"ד סימן

Rav Ovadia Yosef rules that entering and even praying in a mosque is permitted and brings an example from Ma'arat Hamachpelah in Chevron.

26. אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלקיכם.

ויקרא יט:ד

There is a mitzvah in the Chumash - do not turn to other gods.

27. תנו רבנן: כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - אסור לקרותו בשבת. ודיוקנא עצמה - אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים. מאי תלמודא? - אמר רבי חנין: אל תפנו אל מדעתכם

שבת קמט.

Chazal understand that this even includes looking at other religious art.

28. ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה היאך עיקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה. צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה. ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור שנאמר אל תפנו אל האלילים.

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק ב הלכה ב

The Rambam rules this way. Rav Hershel Schachter understands that this is a prohibition on expressing any interest in any other religion, whether or not avoda zara. As such, Rav Schachter rules that it is prohibited min HaTorah to enter a mosque.

G] OTHER RELIGIONS

• An analysis must be made of each religion in order to assess if it is indeed avoda zara. Often the situation is not clear. For instance, according to many poskim, Buddhism constitutes 'minnut' (heresy) and not avoda zara. This will impact on the halachic status of their monasteries etc. Hinduism seems more obviously idolatrous in practice, although there is a discussion as to whether its theology is truly avoda zara.¹⁹

19. See <http://hirhurim.blogspot.co.il/2009/04/is-hinduism-avodah-zarah.html> and https://www.academia.edu/14486217/Encountering_Hinduism_Thinking_through_Avoda_Zara?auto=download

